

Hur kommer EU:s framtida sammanhållningspolitik bidra till smart tillväxt i Region Dalarna, Gävleborg, Västmanland och Region Örebro län?

Rapport från Europaforum 22 november 2019

Irén Lejegren, regionråd Örebro län och ordförande för Central Sweden gav dagen sin inramning och röda tråd med en introduktion till smart specialisering, en regional (i de flesta fall) strategi som kraftsamlar inom utpekade prioriterade områden för innovation och hållbar tillväxt.

Varför heter det egentligen smart specialiseringsstrategi?

- **Smart** på det vis att strategin identifierar regionens styrkor och komparativa fördelar
- **Specialiserad** på det vis att strategin prioriterar forsknings- och innovationsinvesteringar i konkurrenskraftiga områden
- **Strategisk** på det vis att den definierar en gemensam vision om regional innovation.

En **Regional InnovationsStrategi** för **Smart Specialisering** förkortas således ofta **RIS3**. Lejegren framhöll även att en smart specialiseringsstrategi på regional eller nationell nivå var ett förhandsvillkor för att ta del av de Europeiska struktur- och investeringsfonderna inför den nuvarande programperiod, 2014 – 2020. Vikten av smart specialisering kommer även stärkas under den kommande programperioden genom EU-kommissionens förslag på en förändring av kravet gällande smart specialisering **från "existens" av en smart specialiseringsstrategi till "god styrning" av smart specialisering**. Till detta hör också sju uppfyllningskriterier om bland annat mer kontinuerlig och striktare uppföljning och utvärdering av arbetet med smart specialisering.

Därefter tog **Åsa Lövelius Kebert, departementssekreterare vid Näringsdepartementet** vid och presenterade hur arbetet går med framtagandet av de strategiska ställningstagandena, som ska ligga till grund för förhandlingarna mellan kommissionen och Sverige om inriktningen på strukturfondsprogrammen för nästa programperiod. Vidare tog Lövelius Kebert upp komplementariteten mellan fonderna och då särskilt gällande sysselsättning, integration, social inkludering och kompetensförsörjning.

Lövelius Kebert presenterade också regionalfondens fem politiska mål (political objectives, PO) för nästa programperiod:

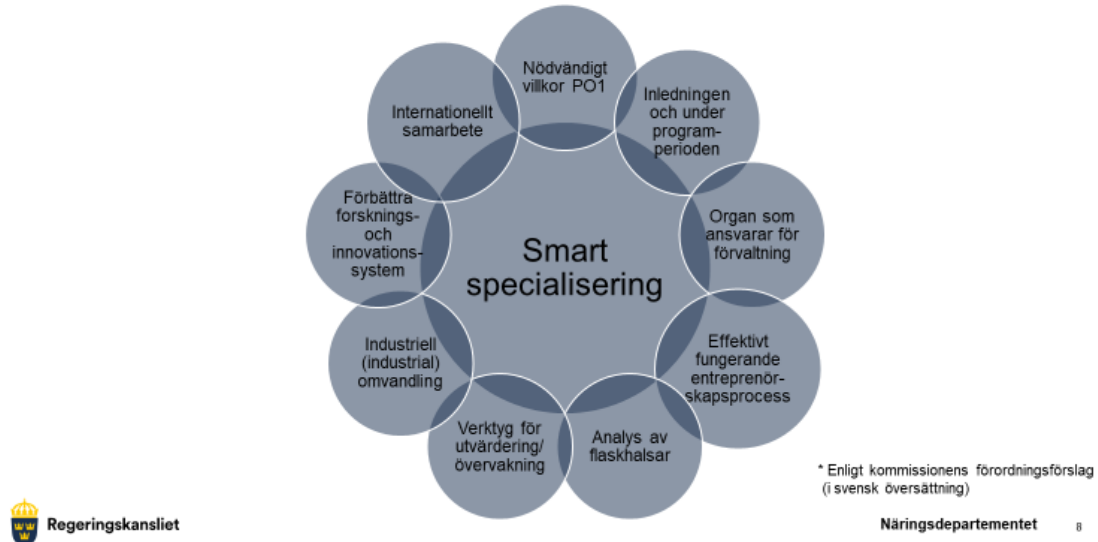
- **PO 1: Ett smartare Europa genom innovativ och smart ekonomisk omvandling**
- **PO 2: Ett grönare och koldioxidsnålare Europa**
- **PO 3: Ett mer sammanlänkat Europa**
- **PO 4: Ett mer socialt Europa**
- **PO 5: Ett Europa närmare medborgarna**

För de mer utvecklade av EU:s medlemsländer gäller att minst 85% av medlen ska avsättas till mål 1 och 2 och att då minst 60% ska gå till mål 1. För Sveriges del rekommenderar dock kommissionen att hela 85% avsätts till mål 1 då kommissionen anser att åtgärder inom mål 2 kan finansieras genom nationella medel. Resterande 15 % anser kommissionen att Sverige ska avsätta till mål 4.

Exempel på projekt som skulle kunna genomföras under mål 1 är förbättring av forsknings- och innovationskapaciteten och användningen av avancerad teknik, digitalisering för invånare, företag och myndigheter, samt att förbättra de små och medelstora företagens tillväxt och konkurrenskraft, samt att

utveckla färdigheter för smart specialisering, strukturomvandling och entreprenörskap. Gällande smart specialisering liknade också Lövelius Kepert fram de sju uppfyllningskriterierna vid byggstenar som ska utgöra grunden till ett framgångsrikt arbete.

Politiskt mål 1 (PO1) – Smart specialisering*

Helena Schäfer Sundblad, EU-kommissionens generaldirektorat för stads- och regionalpolitik (DG Regio) arbetar vid den så kallade Sverigedesken, som ansvarar för uppföljningen och genomförandet av Sveriges fonder och program. Schäfer Sundblads presentation tog avstamp i de föreslagna förändringarna i den kommande programperioden samt i Bilaga D i Sveriges landrapport 2019¹, som presenterar kommissionens preliminära syn på hur Sverige bör prioritera medlen i de svenska programmen till regionalfonden och socialfonden+.

Viktiga förändringar

- Stärkt länk mellan den Europeiska planeringsterminen och sammanhållningspolitiken
- Annex D – Kommissionens förslag till innehåll av fonderna i Sverige
- Nödvändiga villkor
- Vikten av smarta specialiseringsstrategier i varje region

The infographic features the European Commission logo and a cluster of colorful icons representing various aspects of regional development, such as a lightbulb, a globe, a factory, a graduation cap, and a puzzle piece.

¹ Läs mer om Landrapporten 2019 och EU:s övergripande ekonomiska styrningsprocess Europeiska planeringsterminen, som landrapporten utgör en del av [här](#).

Kommissionen lyfter fram flera skäl till att de anser att Sverige bör prioritera mål 1, bland annat otillräckligt samarbete mellan små och medelstora företag och offentlig forskning, att Sverige bör fortsätta investera i innovation och forskning för att säkra sin innovationsledande ställning samt att Sverige behöver skapa en miljö som bättre gynnar innovationspotentialen hos små och medelstora företag och startupbolag. Vidare anser också kommissionen att kompetensbristen är ett av de största hindren för företagens tillväxt och det är viktigt att utveckla färdigheter för smart specialisering, industriell omställning och entreprenörskap.

Schäfer Sundblad tog även upp det nödvändiga villkoret om god styrning av smart specialisering som kommer introduceras inom den kommande programperioden och gick igenom de sju tillhörande uppfyllningskriterierna:

1. En uppdaterad analys av utmaningar och flaskhalsar för spridning av innovation och digitalisering

De identifierade flaskhalsarna bör vara de största utmaningarna som regionen har. Exempel på vanliga flaskhalsar:

- Svårt för företag att ta upp ny teknologi
- Offentlig forskning tillgodoser inte företagens behov i tillräcklig utsträckning
- Otillräcklig samordning i innovationsekosystemet
- Bristande kunskapsöverföring från multinationella företag till inhemska företag

2. Behöriga regionala/nationella institutioner eller organ som ansvarar för förvaltningen av strategin för smart specialisering

Ett lämpligt organ bör få ett formellt ansvar för att utveckla, samordna genomförandet och övervaka strategin för smart specialisering.

3. Övervaknings- och utvärderingsverktyg för att mäta resultat mot strategins mål

Det ansvariga organet för genomförandet av smart specialiseringsstrategin behöver ha ett system för att samla in data för analys, användning och utvärdering. Detta ska vara en evidensbaserad process, inte politisk.

4. En effektivt fungerande entreprenöriell upptäckandeprocess

Det ska finnas en interaktiv och inkluderande process där aktörer från näringslivet, forskningen, det civila samhället och den offentliga förvaltningen (quadruple Helix) identifierar specialiseringsprioriteter (eller tar bort dem om de inte visar några framsteg). Detta ska vara en pågående process där alla intressenter är tillräckligt representerade.

5. Åtgärder som krävs för att förbättra nationella eller regionala forsknings- och innovationssystem

Landspecifika rekommendationer och landrapporter inom den europeiska planeringsterminen eller särskild utvärdering som delas och godkänns av medlemsstaterna ska beaktas för att identifiera brister och behov av förbättringar och fastställa reparationsåtgärder. Om det inte finns någon sådan bevisning bör detta kriterium inte vara tillämpligt.

6. Åtgärder för att hantera industriell förändring

Medlemsstaten eller regionen bör genomföra analyser för att identifiera sektorer och yrken i den region som utsätts för globalisering, tekniska förändringar och övergången till en koldioxidsnål ekonomi och identifierat lämpliga åtgärder för att underlätta övergången.

7. Åtgärder för internationellt samarbete

Möjligheter till internationellt samarbete med aktörer inom forskning och innovation och privata företag inom liknande prioriterade områden bör identifieras/kartläggas. Åtgärder för att engagera regionala intressenter (universitet, forskningsinstitutioner, små och medelstora företag, kluster) för att delta i och utveckla europeiska eller internationella värdekedjor utvecklas/främjas.

Slutligen underströk Schäfer Sundblad att kommissionen råder regionerna att påbörja arbetet med att samla in och dokumentera hur arbetet med smart specialisering fortskrider enligt de sju uppfyllningskriterierna redan nu, även om det inte ännu har beslutats på vilken nivå som kriterierna ska följas upp. Arbetet sker ju idag på regional nivå så sannolikt att återrapporteringen också kommer göra det.

Som tredje punkt på programmet var en förinspelad intervju med **Johanna Bond, Central Sweden European Office** och **David Paulsson, oberoende expert**, som på uppdrag till

EU-kommissionens generaldirektorat för stads- och regionalpolitik (DG REGIO) skrivit en rapport om genomförandet av smart specialisering i Sverige. Efter att ha gjort en kort presentation om vad smart specialisering är och dess ställning i form av förhandsvillkor i den nuvarande programperioden redogjorde Paulsson för hur regionerna

idag ligger till gällande de sju uppfyllningskriterierna. Här lyfte Paulsson fram att de flesta svenska regioner redan uppfyller flera av kriterierna och att det snarare handlar om att börja dokumentera det arbetet som redan görs. Vidare belystes även varför diskussionen om att lyfta upp smart specialisering på NUTS2²-nivå skulle vara relevant, dels för att de smarta specialiseringsstrategierna ska spela in till strukturfondsprogrammen och att det riskerar bli fragmenterat med många olika regionala styrkeområden, dels för att det kan vara lättare att uppnå en kritisk massa om fler regionerna samarbetar.

Därefter presenterade **Isabelle Canderskog och Lena Johansson-Skeri, programansvariga för Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) Mellersta Sverige Tillväxtverket**, myndighetens sammanställning om regionernas prioriteringar inför den kommande programperioden. Bakgrunden till rapporten är att den nuvarande nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft närmar sig sitt slut, 2020, samtidigt som en ny programperiod (2021–2027) för sammanhållningspolitiken påbörjas.

Tillväxtverkets sammanställning, analys och slutsatser visar att även om de regionala förutsättningarna är olika, är de regionala fokusen och satsningarna relativt lika i alla län. Vidare bedömer också Tillväxtverket att utmaningarna och prioriteringarna i den nuvarande nationella strategin är fortsatt aktuella kommande år. Regionerna anser också att Agenda 2030, som är väl integrerad i många reviderade regionala utvecklingsstrategier, bör vara utgångspunkten för en ny nationell strategi och tillväxtpolitik.

Gällande just innovation och företagande är smart specialisering och innovationsmiljöer något som regionerna ofta lyfter fram. Generellt gällande samverkan och styrning ser Tillväxtverket att det är påtagligt att regionerna efterfrågar ett tydligare ansvar i det regionala tillväxtarbetet och större förståelse från statliga myndigheter för de olika förutsättningar som finns regionalt och lokalt.

² Det vill säga programområde, såsom Norra Mellansverige (Dalarna, Gävleborg och Värmland) eller Östra Mellansverige (Sörmland, Uppsala, Västmanland, Östergötland och Örebro).

Gällande sammanhållningspolitiken återfinns också en tydlig samsyn, EU:s regional- och socialfond ses som ett viktigt instrument för att möta dagens utmaningar och fonderna utgör en central finansieringskälla för regionerna för genomförandet av de regionala utvecklingsstrategierna. Gällande de politiska målsättningarna anser regionerna att investeringar bör fokusera på politiskt mål 1, 3 och 4, även om ett antal regioner också nämner mål 2 för arbetet med den gröna omställningen.

Politiskt mål 1: Ett smartare Europa genom innovativ och smart ekonomisk omvandling

Alla regioner lyfter kapacitet inom forskning och innovation som centralt. Regionerna arbetar med liknande utmaningar som, något förenklat, handlar om ökad interaktion mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor för att möta samhällsutmaningar och där regionerna kan dra nytta av och stärka sina regionala styrkeområden. Regionerna är generellt positiva till den föreslagna tematiska inriktningen, öronmärkningen och det integrerade förhållningssättet inom målet och samtliga 21 regioner välkomnar det särskilda målet om att utveckla färdigheter för smart specialisering.

Politiskt mål 2: Ett grönare och koldioxidsnålare Europa

Gemensamt i samtliga regioner är att miljö, energi och klimat är viktiga utvecklingsfrågor. Energieffektivisering och förnybar energi förefaller vara de mest prioriterade miljöfrågorna i regionerna. 18 regioner uppger att behoven av energieffektivisering är ett prioriterat område och 13 regioner nämner också cirkulär ekonomi. Tillväxtverket bedömer ändå att en stor del av regionernas redovisade behov och prioriteringar inom miljö-, energi- och klimatområdet kan adresseras inom politiskt mål 1.

Politiskt mål 3: Ett mer sammanlänkat Europa

Samtliga regioner anger att transportinfrastruktur (vägar, järnvägar, hamnar och eller kollektivtrafik) är en prioriterad fråga för regionens utveckling och 14 regioner uppger behov av utbyggnad av digital infrastruktur. Framst i glesbefolkade regioner men kapacitetsbrister i storstäder samt inomregionala skillnader skapar behov i hela landet. Flera regioner lyfter också gröna infrastrukturinvesteringar ur ett klimatperspektiv. Politiskt mål 3 är dock ej prioriterat för Sverige av kommissionen och Tillväxtverket anser att det kommer att bli svårt att få igenom, kanske att det kan gå för de norra Sverige. Tillväxtverket förordar emellertid att både transportinfrastruktur och bredbandsutbyggnad ska ske i nationell politik. Dock tyder regionernas prioriteringar på behov av stora investeringar i tillgänglighet generellt samt att en grön omställning också medför behov av ytterligare investeringar i transportinfrastruktur.

Politiskt mål 4: Ett mer socialt Europa

Kompetensförsörjningen en av de främsta utmaningarna i regionerna, samtliga regioner prioriterar de särskilda målen om kompetensutveckling och livslångt lärande samt ökad sysselsättning bland långtidsarbetslösa. Flera regioner efterfrågar också flexibla system för livslångt lärande. Alla regioner lyfter fram missmatchning på arbetsmarknaden: kompetensbrist och arbetslöshet bland vissa grupper. Flera regioner uppger traditionella utbildningsval och en könssegregerad arbetsmarknad (ofta med koppling till bristande arbetsmiljö och ohälsotal) som hinder. Flera glesbefolkade regioner invandringen som resurs för att möta demografiska utmaningar. Gällande Europeiska socialfonden (ESF) uttrycks ett behov av ökad regional anpassning och strategisk användning samt vikten av en ökad samordning mellan ESF och ERUF. Flera regioner efterfrågar även en enda förvaltande myndighet för båda fonderna för bättre helhetsperspektiv och synergier.

Politiskt mål 5: Ett Europa närmare medborgarna

Regionerna efterfrågar ökad integrering mellan stad och land, då uppdelning av regional tillväxtpolitik/landsbygdsutveckling anses försvaga den territoriell sammanhållningen. Vidare anser 18 regioner att det saknas tillräckligt fokus på stadsutveckling medan 14 regioner lyfter lokalt ledd utveckling

och utvecklingsinsatser i landsbygder som viktiga. Slutligen önskar också många regioner ett ökat mandat bland regionerna i landsbygdsutvecklingen och att landsbygdsutvecklingsprogrammet inte borde ligga under den gemensamma jordbrukspolitik.

Tillväxtverkets uppfattning är att regionerna efterfrågar helhetsperspektiv, anpassning efter regionala förutsättningar, flexibilitet och långsiktighet inom sammanhållningspolitiken. De utmaningarna som regionerna främst lyfter fram är inom innovation, näringsliv, digitalisering, energi och klimat, infrastruktur och kompetensförsörjning. Slutligen konstaterar även Tillväxtverket att det finns en oro hos regionerna gällande ökade krav på medfinansiering. Ett antal regioner efterfrågar exempelvis kompensation i form av höjda anslag och ökad nationell medfinansiering.

Den andra halvan av konferensen fokuserade på internationellt samarbete mellan regioner och det arbetet som redan görs i Bergslagens regioner. Eftermiddagen inleddes med en presentation om hur EU främjar interregionala innovationsinvesteringar av **Ebba Bjerkander, Central Sweden European Office**, som även modererade de efterföljande paneldiskussionerna. Bjerkander presenterade de tre regionala smarta specialiseringsplattformarna som initierats av EU-kommissionen (ofta kallade S3-plattformarna): Energi, avancerad tillverkning samt livsmedel och jordbruk. Plattformarna fungerar som mötesplatser för regioner med liknande/kompletterande styrkeområden i sina respektive smarta specialiseringsstrategier. Målet är att dessa mötesplatser ska leda till interregionala värdekedjor och gemensamma investeringsprojekt, som ska bidra till den ekonomiska tillväxten i EU. Ungefär 180 regioner är idag registrerade inom de drygt 30 partnerskapen som återfinns under plattformarna.

Vidare finansierar även EU-kommissionen ett så kallat pilotprojekt för regioner i industriell omställning där Norra Mellansverige deltar. Pilotprojektet är ett led i arbetet med att stötta regioners strategier för smart specialisering och kommissionen använder också resultaten från pilotprojektet som del i arbetet med att utforma sammanhållningspolitiken i nästa programperiod. Smart specialisering är ett verktyg för industriell omställning. Slutligen underströk Bjerkander att den internationella dimensionen av smart specialisering får ett större utrymme inom den kommande programperioden i form av ett eget uppfyllningskriterium (7. Åtgärder för internationella samarbeten).

Först ut som exempel på arbetet inom samverkansplattformarna var **Region Örebro läns arbete inom partnerskapet sociala innovationer under plattformen för industriell modernisering, som Gordon Hahn (ersättare för Anders Bro), internationell utvecklingsstrateg**, presenterade. Målen med partnerskapet är att kartlägga och bättre förstå den sociala ekonomins relation till policies och strategier om smart specialisering samt att lyfta fram exempel på hur regioner samverkar med social ekonomi för att stödja en inkluderande tillväxt med fokus på arbetstillfällen och innovationer. För Örebro läns del är partnerskapet intressant då det tydligt kopplar an till regionens smarta specialiseringsstrategi (där ett inkluderande förhållningssätt och där social innovation inryms), den regionala utvecklingsstrategin (där vikten av social ekonomi och sociala företag betonas) samt handlingsplanen för civilsamhälle och social ekonomi där det konstateras att Region Örebro län ska stärka förutsättningarna för social ekonomi i länet parallellt med ett förstärkt europeiskt engagemang för Region Örebro län. Hittills har inte investeringsidéerna som varit uppe på agendan inom partnerskapet inte varit tillräckligt relevanta men får Region Örebro läns del handlar det istället om att aktivt delta i samtalen och bidra med konstruktiva kommentarer med fokus på fortsatt gemensam idéutveckling.

Därefter tog **Mikael Hjorth, utvecklingsledare näringslivsutveckling, Region Västmanland** vid och presenterade hur Region Västmanland arbetar inom **Partnerskapet smarta elnät (Smart Grids) inom S3-plattformen för energi**. Region Västmanlands engagemang i smart grids grundar sig i den regionala

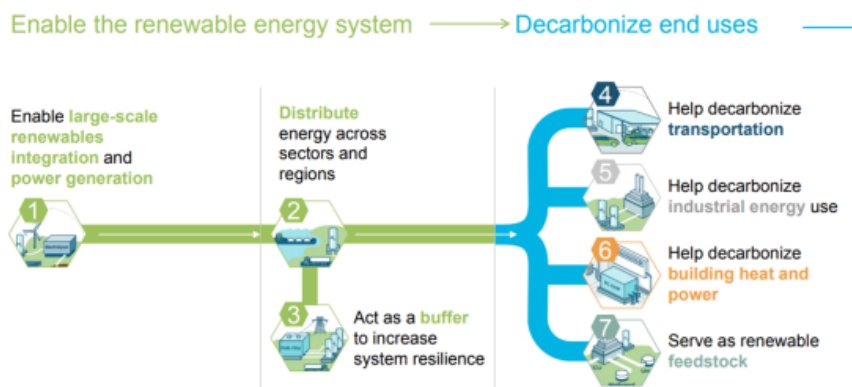
smarta specialiseringsstrategin för tillväxt, innovationskraft och näringslivsutveckling där energi utgör ett av de prioriterade områdena. Arbetet tar avstamp i regionens utvecklingsplattform NRGY HUB.

Vidare lyfte Hjorth även fram att Region Västmanlands engagemang inte begränsar sig till samverkansplattformen utan att regionen även har interregionala multilaterala samarbeten. Vikten av att identifiera nyckelaktörerna i stora samarbeten såsom partnerskapen, i det här fallet andra tillförlitliga regioner med liknande intressen och vilja att samarbeta, var också något som belystes under presentationen och den följande paneldiskussionen.

Region Gävleborgs arbete inom partnerskapet om vätgas, Hydrogen valleys, presenterades av Anna Douglas, industristrateg. Arbetet utgår från att tre av de fem utpekade områdena i den regionala smarta specialiseringsstrategin relaterar till energi och låga växthusgasutsläpp. Arbetet sker i samarbetet med Sandbacka Science Park, som också är den regionala noden för ett av de fem styrkeområdena, Materialteknik och hållbar produktion. Vätgas är också ett område med många tillämpningar, och kan bland annat kopplas till industri, näringsliv och mobilitet. Vidare produceras vätgas oftast från vatten och energi, i Region Gävleborgs fall, grön energi. Vidare kan vätgas förbrännas eller producera energi via en bränslecell och då släppa ut vatten.

Why is Hydrogen of interest for Gävleborg?

SOURCE: Hydrogen Council

De huvudsakliga målsättningarna med partnerskapet är att utveckla den teknologiska mognadsgraden och kommersiella tillgängligheten, främja tillgången på information och expertis, underlätta matchmaking och gemensamma investeringar och värdekedjor mellan europeiska regioner samt främja utfasningen av fossila bränslen och en grön produktion av vätgas. Partnerskapet också ska utgöra en aktiv och relevant aktör gällande EU:s beslutsfattande kring vätgas. Partnerskapet har potential att bidra till regionalutveckling och för Region Gävleborg är medlemskapet ett sätt att visa på det regionala engagemanget i frågan. Dock vill regionen även flagga för att vätgas ska kunna bidra till den gröna omställningen, kommer ett stöttande regelverk krävas på alla nivåer.

Vidare ersatte även **Anna Douglas Bosse Lilja, vd IUC Dalarna, som skulle presentera Norra Mellansveriges arbete inom pilotprojektet för regioner i industriell omställning.** Arbetet sker i samarbete mellan de tre regionerna Dalarna, Gävleborg och Värmland som utgör NUT2-området Norra Mellansverige. Målet med piloten är att bygga motståndskraftiga regionala ekonomier och möta globaliseringen med hjälp av smart specialisering. Regionerna i projektet får möjlighet att ta del av stödåtgärder för att, med utgångspunkt i de regionala smart specialiseringsstrategierna, utveckla en strategi för att möta den ekonomiska omvandlingen. Förutom Norra Mellansverige ingår bland annat också regioner i Frankrike, Spanien, Finland, Tyskland och Belgien.

Inom projektets första fas har OECD gjort en analys av Norra Mellansveriges innovationssystem och -kapacitet som konstaterat låg innovationskapacitet bland små och medelstora företag, att tillgången till arbetskraft med relevant kompetens inte motsvarar industrins behov, eftersläpande investeringar i forskning och innovation, låg internationalisering av små och medelstora företag samt en brist på en gemensam strategisk ram, styrning och aktörer. De tre regionerna i Norra Mellansverige har som en del av projektets andra fas beviljats 300 000 euro för att genomföra ett så kallat Transition Lab (levande laboratorium) med fokus på resurseffektivitet och en koldioxidnsål (inklusive cirkulär) ekonomi. Syftet med detta Transition Lab är att samla aktörer i de tre länens innovationsekosystem, bland annat regionerna, lärosätena, Science Parks och kluster. Ambitionen är att arbetet med Transition Lab ska bli en utgångspunkt för etableringen av en gemensam plattform för öppen innovation i Norra Mellansverige.

Under dagens sista punkt kommenterade **Birgitta Sacrédeus (KD), regionråd Region Dalarna, Irén Lejegren (S), regionråd Region Örebro län, Eva Lindberg (S), regionstyrelsens ordförande, Region Gävleborg och Kenneth Östberg (S), regionråd Region Västmanland** vad som presenterats under dagen. Lejegren lyfte fram begreppet ”**entreprenöriell upptäckandeprocess**” och hur viktigt det är att alla relevanta aktörer från näringslivet, forskningen, det civila samhället och den offentliga förvaltningen arbetar tillsammans. Sacrédeus menade att Norra Mellansverige har goda förutsättningar att arbeta vidare gemensamt med smart specialisering, särskilt då regionerna har många liknande förutsättningar, bland annat tillgången på skog och fokuset på bioekonomi. Östberg lyfte också Region Västmanlands samarbete med de andra fyra regionerna inom Östra Mellansverige och hur de gemensamt drar nytta av varandras insatser inom de olika samverkansplattformarna. Lindberg underströk vikten av att regionerna redan nu påbörjar arbetet med att visa hur de lever upp till det nödvändiga villkoret om god styrning av den smarta specialiseringsstrategin och de tillhörande sju uppfyllningskriterierna. Det är regionerna som utför arbetet idag och det är därför mycket troligt att det kommer fortgå i nästa programperiod.